



III.7064.149.2015.JA

Pani Elżbieta Rafalska

**Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej**

Szanowna Pani Minister

W licznych wnioskach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich opiekunowie osób niepełnosprawnych oraz sami niepełnosprawni wyrażają głębokie zaniepokojenie brakiem działań ustawodawczych zmierzających do wykonania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego bezpośrednio i znacząco rzutujących na sytuację tej grupy osób, t.j.

- wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. - sygn. akt K 38/13, w którym to Trybunał uznał, iż art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1456, 1623 i 1650 oraz z 2014 r. poz. 559 i 567) w zakresie, w jakim różnicuje prawo do świadczenia pielęgnacyjnego osób sprawujących opiekę nad osobą niepełnosprawną po ukończeniu przez nią wieku określonego w tym przepisie ze względu na moment powstania niepełnosprawności jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu Trybunał wskazał, iż wykonanie orzeczenia wymaga podjęcia bezwzględnych działań ustawodawczych, które doprowadzą do przywrócenia stanu zgodnego z Konstytucją RP, a więc równego traktowania opiekunów dorosłych osób niepełnosprawnych.

- wyroku z dnia 18 listopada 2014 r. - sygn. akt SK 7/11, w którym Trybunał orzekł, że przepis art. 17 ust. 5 pkt 4 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1456, 1623 i 1650 oraz z 2014 r. poz. 559, 567 i 1443) - w brzmieniu obowiązującym do dnia 13 października 2011 r. - w zakresie, w jakim uniemożliwia przyznanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego rodzicowi (opiekunowi faktycznemu),

który rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania opieki, o której mowa w art. 17 ust. 1 tej ustawy, nad niepełnosprawnym dzieckiem, w sytuacji, gdy drugi z rodziców (opiekunów faktycznych) ma ustalone prawo do świadczenia pielęgnacyjnego na inne dziecko w rodzinie, jest niezgodny z art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Wywołuje to dodatkowe napięcia społeczne w środowisku osób sprawujących pieczę nad osobami z niepełnosprawnością. W przekonaniu Rzecznika Praw Obywatelskich wykonanie powyższych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego powinno stanowić jeden z priorytetów w działalności resortu.

Jednocześnie pragnę przedstawić Pani Minister problem ograniczeń w dostępie do świadczenia przedemerytalnego opiekunów osób niepełnosprawnych uprawnionych do świadczeń opiekuńczych w postaci świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego, zasiłku dla opiekuna, którzy tracą wsparcie finansowe państwa na skutek zdarzeń niezależnych od opiekunów, np. z powodu śmierci podopiecznego.

Na konieczność zagwarantowania osobom sprawującym często wieloletnią opiekę nad niepełnosprawnym członkiem rodziny odpowiedniego i kompleksowego zabezpieczenia finansowego po ustaniu prawa do świadczeń opiekuńczych Rzecznik wskazywał wielokrotnie w wystąpieniach generalnych. Jednakże postulaty, aby okres pobierania świadczeń opiekuńczych, stanowiących w swym charakterze rekompensatę utraconego wynagrodzenia, był traktowany jako funkcjonalny odpowiednik okresu zatrudnienia nie doczekały się realizacji. W ocenie Rzecznika powrót opiekuna na rynek pracy po kilkudziesięciu latach wykluczenia zawodowego i utracie świadczeń opiekuńczych z przyczyn od opiekuna niezależnych, jest poważnie utrudniony, a często wręcz niemożliwy. Rolą ustawodawcy jest podjęcie starań mających na celu zapewnienie takim osobom warunków przystosowania się do nowej sytuacji i wprowadzenie mechanizmu ochronnego w postaci uprawnienia do świadczenia przedemerytalnego.

Przepisy ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 170 ze zm.) dają możliwość objęcia osłoną socjalną osoby w wieku 56 - 61 lat, legitymujące się długoletnim stażem ubezpieczeniowym 20 - 35 lat, które po minimum sześciomiesięcznym zatrudnieniu nie ze swej winy tracą pracę. Pomoc ta jest więc adresowana do osób, które zbliżając się do wieku emerytalnego stają się osobami bezrobotnymi i wypadają z rynku pracy, a ich ograniczenia w zakresie mobilności zawodowej oraz możliwości adaptacyjnych uzasadniają konieczność wsparcia państwa. Na taką pomoc w świetle obowiązujących przepisów ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, przy spełnieniu wymogów ustawowych związanych z wiekiem i stażem ubezpieczeniowym, nie mogą liczyć opiekunowie pobierający świadczenia opiekuńcze,

którzy tracą do nich prawo po śmierci osoby, którą się opiekują. Ograniczenie to w ocenie Rzecznika nie znajduje uzasadnienia.

Wieloletni opiekunowie osób niepełnosprawnych, dotknięci utratą uprawnień do świadczeń opiekuńczych z przyczyn od nich niezależnych, mają prawo oczekiwać pomocy państwa na poziomie przynajmniej takim jak osoby, które tracą zatrudnienie z przyczyn niezależnych po stronie pracownika. Świadczenie przedemerytalne jest bowiem szczególną kategorią świadczeń socjalnych, do których dostęp powinien odpowiadać gwarancjom określonym w art. 32 Konstytucji RP. Nie bez znaczenia jest także społeczna doniosłość opieki rodzinnej nad osobami niepełnosprawnymi, a przy niedostatkach w obszarze opieki instytucjonalnej rola opiekunów jest nie do przecenienia. Świadczenia opiekuńcze są subsydiarną formą pomocy rodzinie, a dobrowolność rezygnacji z pracy zarobkowej wskazuje na to, że instytucja ta jest wyrazem realizacji zasady pomocniczości państwa. W sytuacji zatem śmierci podopiecznego pomoc ta powinna być kontynuowana w postaci świadczenia przedemerytalnego.

Zdaniem Rzecznika istnieje potrzeba rozważenia możliwości wprowadzenia do ustawy o świadczeniach przedemerytalnych podstawy prawnej umożliwiającej uzyskanie prawa do świadczenia przedemerytalnego opiekunowi po utracie świadczeń opiekuńczych z powodu śmierci podopiecznego.

Działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r. poz. 1648 ze zm.) uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska w kwestii możliwości zmiany regulacji prawnej związanej z brakiem uprawnień opiekunów osób niepełnosprawnych do świadczenia przedemerytalnego, a nadto będę wdzięczny za poinformowanie o aktualnym etapie działań ustawodawczych oraz przewidywanym terminie wejścia w życie rozwiązań prawnych wykonujących wyroki Trybunału Konstytucyjnego o sygn. akt K 38/13 oraz SK 7/11.

Z poważaniem

Podpis na oryginale